

14 JULI

I dag är det Frankrikes nationaldag. Den firas till minne av att denna dag 1789 stormades Bastiljen vilket blev inledningen till den franska revolutionen.

I dag är det också kronprinsessan Victorias födelsedag. Hon föddes denna dag 1977. Därför är det i dag också allmän flaggdag.

1881

blir västernboven Billy The Kid, William Bonney, skjuten av sheriffen Pat Garrett. Garrett föll själv offer för en revolverman, troiligen Jesse Wayne Brazel, vid ett bakhåll 1908 då han sköts i huvudet och magen av denne.

1897

kraschar Andréxpeditionen ballong Ornen på polarisen.

1902

rasar kampen på Markusplatsen i Venedig. Den uppfördes 1540.

1965

får ASEA sin hittills största order när ett kärnkraftverk för 320 miljoner kronor beställs till Simpevarp norr om Oskarshamn.

1968

får Sven-Bertil Taube, Gröna Lunds Evert Taube stipendium ur sin fars hand. "De här pengarna är inte bara en uppmontr, de är ett trängande behov" är Sven Bertils replik när han mottar pengarna.

1977

är det oerhört varmt i New York. Dessutom har staden, med sina tio miljoner invånare lamslagits av ett strömavbrott vilket lett till att hundratals affärer plundrats efter mörkrets inbrott. Undantagstillstånd har införts.

2007

visar statistik att cancerdödligheten i Danmark är rekordhög.

DAGENS NAMN

Folke är ett gammalt nordiskt namn som återfinns på runstenar. Sannolikt betyder namnet hövding. Under medeltiden var Folke vanligt som stormansnamn. På 1700-talet började namnet användas inom adeln och fick sedan allmän spridning. 1901 kom det in i almanackan. Folke är i dag vanligast bland de äldre generationerna. Antalet namnbärare är runt 21 200, omkring 6 300 har det som tilltalsnamn.

Jan tog bilen in

Är det någon som inte känner igen den? BRIO-bilen i trä. Den där som rullat på vart och vartannat vardagsgolv och inne i barnkammare. Knappast väl? Nu visar skaparen Jan Järlehed upp den i stor storlek hela sommaren på Skulptur på Pilane på Tjörn.

Vi stämmer träff på Pilanes bilparkering en regnig morgon i slutet av juni. Det första som syns när man svänger in på parkeringsområdet är den röda träbilen som står uppställd på ett trädäck. Den där välbekanta bilen, nu i normalstorlek, som designern Jan Järlehed kallar det.

Jan hälsar bekant på killen i kassan och vi går in. För några veckor sedan öppnade utställningen Skulptur i Pilane för sommaren och landshövdingen Lars Bäckström avträdde bilen. Den röda, låga leksaksbilen i trä med den gula lilla föraren i sätet har varit i produktion som leksaksbil sedan 1969 och har sålts i miljontals exemplar.

"Den här bilen har använts som leksak i så många år. Och så är det så många som känner igen den och har minnen från den."

När Pilanes verksamhetschef Peter Lennby och Jan började prata om utställningen i höstas så var valet enkelt för Jan. Om han skulle vara med på utställningen så var det självklart att det var bilen som han skulle vilja visa upp.

– Peter ville att utställningen skulle andas lek och humor, och den här bilen har använts som leksak i så många år. Och så är det så många som känner igen den och har minnen från den.

Historien med träbilen startade 1967 när Jan fick anställning som designer på företaget Brio. Ledningen ville att han skulle ta fram en liten billig bil som inte skulle vänta när den kördes över en mattkant.

– Jag fick göra en mängd övervägningar. Jag ville att den skulle vara greppvänlig, appellera till vuxna som skulle vilja köpa, men samtidigt till barn som skulle vilja leka med den. Den fick inte vara för tung, fick inte ha vassa kanter, det skulle vara lite blankt och lite hårt. Alla sinnena skulle tas in, berättar Jan och visar med händerna hur han tänkte när han formade bilen.

VI HAR LÄMNAT träbilen och satt oss inne i min bil. Regnet ligger tungt över Tjörn denna förmiddag och vårt tänkta promenad över Pilanes marker uteblir. Trots det är bilparkeringen inte tom på besökare. Jag lutar mig tillbaka och lyssnar på Jans fortsatta berättelse.

– Eftersom den skulle vara billig så gjorde jag den så enkel som

BIL FÖR ALLA SINNEN. Jan Järlehed lyckades designa en bil som tilltalar både barn och vuxna. Här i lite större storlek än

möjligt. Jagsvarvade helt enkelt en träbit och delade den mitt itu. På så sätt blev det heller inget spill i tillverknigen.

Jan var väl förtrogen med både design och snickeri. Hans pappa var snickare. När Jan var liten pojke var det inte tal om att gå och handla saker, berättar han.

– Om vi behövde en eka så gick vi till trähandlaren och pratade om saken. Sedan byggde pappa och jag vår lilla eka. Samma sak om vi behövde en flaggstång. Det gjorde att jag lärde mig att göra själv, att lösa problem. Det i sig ger ett väldigt gott självförtroende. Och jag tror att barn som växer upp i dag med bara dataspel går miste om någonting.

Jans självförtroende tog honom till Göteborg när han kom in som

elev på HDK och flyttade från Nässjö 1963 tillsammans med Kajsa, sin blivande fru. Han utbildade sig också till lärare och undervisade som bild- och formlärare på Pedagogen och som lärare i möbeldesign på HDK. Och under hela sitt yrkesliv har han arbetat växelvis inom sina bägge yrken.

– För mig har det varit värdefullt att kunna växla mellan dessa yrken. De har ju ändå i grund och botten haft samma innehåll. Jag har hela tiden sysslat med trä och design.

UNDER EN PERIOD på 80-talet jobbade han deltid på Lego. Hans uppgift var att skapa lätt vanskliga saker som aldrig var menade att gå i produktion. Han tog fram olika typer av experimentella produkter i plast, trä och aluminium

som skulle presenteras för och inspirera 50-talet heltidsanställda designers på Lego i Danmark. Han skulle lämna skisser och prover fyra gånger om året.

Jan Järlehed

Aktuell: Ställer ut Brio-bilen i stor storlek på Pilane sommaren 2013

Familj: Frun Kajsa, barn och barnbarn

Intressen: Kultur, natur, fågel-skåning

Lite från Jans produktion: Ett 80-tal produkter för Brio, men leksaksbilen i trä har blivit den mest framgångsrika. Cirka 80 separata utställningar.

i våra hem

vanligt på Pilane, Tjörn.

Bild: HELLE LYRSTRAND LARSSEN

– När jag var nere i Danmark och lämnade så sa chefen att det skulle bli spännande att se vad jag kom och levererade nästa gång, om tre månader. Och jag tänkte, vad fäskan ska jag hitta på nu?

EFTER SJU, ÅTTA år började det räcka för Jan.

– Det var skapligt betalt och trevligt på alla sätt, men jag kände mig samtidigt som en fånge. Det blev ett större givande än tagande, precis som i undervisningen. Och här såg jag desutom aldrig resultatet av mitt arbete. Jag tänkte alltid att sen ska jag skapa på egen hand och göra mina egna träskåp.

En sen kväll, på väg hem från Danmark då han hade lämnat sina senaste produkter, bestämde han sig. Nu är sen här. Nu ska jag göra

mina egna skåp, tänkte han.

Och nu, sedan cirka 25 år tillbaka är det mest skåp i olika material,

”Om man är i en situation som inte är rolig så får man försöka att göra den kul. Eller så får man helt enkelt släppa det och hitta på något annat.”

glas, metall och trä, som han skapar.

– Här behöver ingen göra tum-

men upp eller tummen ner, det här är något jag skapar alldeles utifrån eget huvud, säger Jan.

IBLAND SAMARBETAR HAN också med sin dotter Hanna, som är keramik till yrket. Varje påsk är de med på en utställning i Hälleviksstrand. Och i sommar ska de ha en gemensam sommarutställning med start den 20 juli. Jan är nöjd. Han utstrålar ett varmt lugn när han ser tillbaka.

– Jag är sån att jag tycker att nästan allt är roligt. Och om man är i en situation som inte är rolig så får man försöka att göra den kul. Eller så får man helt enkelt släppa det och hitta på något annat.

HELLE LYRSTRAND LARSSEN
031-62 40 00 namn@gp.se

MINNESORD

Malin Koldenius

Vår nära vän och kollega Malin Koldenius har gått ur tiden 68 år gammal. Närmast anhöriga är livskamraten Stefan Lundström, barnen Jon, Max och Julia med familjer, mamma Ingrid Larsson samt systemen Anne Lameo.

Hon var ljus inifrån och ut. Orden kommer från en av gästerna vid den minnesstund som hölls för Malin Koldenius, vår högt älskade vän och kollega under många år.

Malin rycktes bort bara ett par år efter att hon gått i pension och börjat njuta av en annan sorts tillvaro. Det tog endast några veckor av sjukdom innan hon plötsligt inte längre fanns i vår värld. Det hastiga händelseförloppet gör det svårt att förstå att hon inte längre kan finnas i vår närhet med sin iver och nyfikenhet på allt och alla omkring sig.

MALIN VAR EN så osedvanligt levande person. Det fanns en närvaro och intensitet omkring henne, som gör att det känns som om hon – trots sin korta levnadstid – ändå fått leva ett öppnare och mer innehållsrikt liv än de flesta av oss andra.

Malin arbetade under hela sin yrkestid för att barn och ungdomar skulle ha möjlighet att uppleva litteraturens och kulturens livgivande kraft. Detta gjorde hon utifrån insikten att för att verkligen nå barn och ungdomar måste man rikta sig till de viktiga vuxna i barnens närhet och visa dem vilken tröst, stöd och glädje litteraturen och läsandet kan ge, och vilket oerhört viktigt demokratiskt verktyg det är att kunna ta del av andra människors upplevelser och erfarenheter.

För sitt arbete fick hon en hedrande biblioteksutmärkelse och vid hennes pensionering instiftades, i Malins namn, ett stipendium som ska tillfalla en pedagog som arbetat utifrån hennes tankar och idéer.

INTE BARA PÅ arbetet utträttade Malin viktiga ting. Hon ägnade en stor del av sin tid åt att finnas till för alla nära. Hennes generositet och vidöppna hjärta har avsett spår hos alla som fick förmånen att möta henne. Vi är alla på något sätt präglade av hennes värme och innerlighet och hur sorgligt det än är att hon inte längre finns i livet, kommer hennes minne att vara lika varmt och lysande som den blomsterängstava av Gerd Göran, som alltid hängde på en framträdande plats i hennes olika hem.

JA, MALIN HANN flytta några gånger under de senaste åren, men den plats som var Malins hemma är Borgvik, där hon föddes och nu också jordfäst. Till en fädernegård där återvände hon ofta, för det mesta med olika vänner. Då blev det tunnbrödsbak i den gamla baktugan eller kantarellplockning. Att ta med sig vänner dit och visa dem denna vackra trakt var kanske från Malins sida ett sätt att visa oss något av sin allra innersta kärna, berätta något för oss om den miljö som gjort henne till den hon var och är: En blandning av öppna ljusa ångar och vemodigt hemlighetsfulla skogar.

Birgitta Alm och Ulla Forsén

Stipendium för seriehistoria

Anita Steiner har fått ett stipendium från Helge Ax:son Johnsons Stiftelse för ett arbete med ett serieprojekt i bokform om Carl Peter Thunbergs resa i Afrika och Asien. Avsikten är att få ungdomar intresserade av vår historia på ett lättfattligt sätt.

Lappkast i livet

En del människor tar mod till sig och byter spår i livet. Känner du någon som tagit språnget mot något helt nytt och är värd ett porträtt i GP? Skriv och tipsa oss.

Regler för minnesord

Vi vill veta den avlidnes ålder, hemort och närmast anhöriga samt skribentens kontaktuppgifter. Texten bör vara högst 2 500 tecken inklusive mellanslag. Vi förbehåller oss rätten att korta och redigera den.

Mitt livs kärlek

Kanske är det personen du lever med i dag, kanske din ungdomskärlek? Eller grabben i bloggen bredvid. Du bestämmer. Skriv max 1500 tecken om ditt livs kärlek. Mejla med en jpeg-bild till namn@gp.se Vi väljer ut och publicerar ett urval.